

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про введення воєнного стану в Україні/ URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Застрожнікова К.С. Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану: теоретико-правовий вимір. *Право і суспільство*. № 3/2025. Т.2 С. 194.
4. Лист Верховного Суду з роз'ясненням щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану від 03.04.2022 https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf
5. Велика Палата Верховного Суду уточнила порядок розгляду судових справ за участю військовослужбовців URL: https://sud.ua/uk/news/publication/346138-bolshaya-palata-verkhovnogo-suda-utochnila-poryadok-rassmotreniya-sudebnykh-del-s-uchastiem-voennosluzhaschikh#google_vignette
6. Ухвала БАКС у справі 06.10.2022 у справі № 344/2364/19 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106703816>
7. Ухвала АП БАКС у справі № 991/3348/22 від 03 червня 2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127860520>
8. Постанові ККС ВС від 25.03.2025 у справі № 127/2822/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126259389>
9. Постанова ККС ВС від 19 листопада 2024 у справі № 396/109/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123434107>

Ключові слова: кримінальне провадження, судовий розгляд, виділення матеріалів, зупинення судового розгляду, воєнний стан.

Key words: criminal proceedings, trial, allocation of materials, suspension of trial, martial law.

Квасніцька Ольга Олексіївна

кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри господарського права та процесу Національного Університету «Одеська юридична академія»;

Білошкурський Микола Миколайович

*здобувач вищої освіти факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА ЖИТЛА ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЖИТЛО

Право людини на житло є одним із основоположних прав, яке закріплено ст. 47 Конституції України [1], а ст. 8 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод (з додатками) від 04.11.1950 року, ратифікована Україною 11.09.1997 року, захищає право на повагу до житла та гарантує його недоторканість [2]. У контексті тривалої російсько-української війни, особливої важливості набуває право на житло військовослужбовців та учасників бойових дій. Так, ст. 12 Закону України «Про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1992 р. № 2011-XII закріплює за

державою обов'язок забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, у тому числі для деяких військовослужбовців – для постійного проживання [3]. У свою чергу п. 14 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ регламентує право учасників бойових дій на першочергове забезпечення житловою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, а також першочергове відведення земельних ділянок, у тому числі, для індивідуального житлового будівництва [4]. На думку Д. Коломійцевої та Т. Саркісової, право на відведення земельних ділянок, у тому числі для житлового будівництва, учасникам бойових дій є однією із форм публічної вдячності їм за захист держави [5, с. 123]. В умовах воєнного стану порушення прав військовослужбовців та учасників бойових дій на житло набуває особливої загрози, зокрема для обороноздатності нашої держави.

З Національної доповіді щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики у 2021–2025 роках Національного агентства з питань запобігання корупції (надалі – НАЗК) відомо, що у зв'язку з нестачею фінансових та матеріальних ресурсів у держави, а також через неефективне використання бюджетних коштів, рівень забезпечення житлом військовослужбовців та членів їх сімей є незадовільним: станом на 2021 рік на квартирному обліку військовослужбовців перебувало більше 46 тис. осіб, а станом на 1 червня 2023 року – трохи більше 43 тис. осіб. Така ситуація сприяє поширенню різноманітних корупційних практик з метою отримання окремими військовослужбовцями житла поза загальною чергою або ж включення до такої черги осіб, які не мають права перебувати у ній. Також, через те, що облік осіб, які потребують поліпшення житлових умов, ведеться військовими частинами, квартирно-експлуатаційними органами і територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки в паперовому вигляді, існує підґрунтя для зловживань уповноваженими посадовими особами своїми правами, а також для існування корупційних ризиків у зазначеній сфері; більше того, інформація про надане військовослужбовцям житло не оприлюднюється належним чином, з огляду на що відповідні суспільні відносини позбавлені громадського та інших видів контролю за ними [6, с. 505–507]. Результати дослідження НАЗК дають змогу констатувати, що через неефективне використання бюджетних коштів, а також застаріле та неефективне ведення обліку черги військовослужбовців, які мають підстави для забезпечення їх житлом, створюються додаткові корупційні ризики, які опосередковано також дотичні до корупційних ризиків у будівництві на замовлення воєнізованих структур в цілому, адже неефективне та нецільове використання бюджетних коштів під час будівництва житла для військовослужбовців на замовлення воєнізованих структур веде до того, що житла не вистачає, а черга осіб, які претендують на це житло лиш збільшується, у зв'язку з чим з'являються такі корупційні ризики, як «надання неправомірної вигоди за пересування на перед черги» тощо, а ведення такої «черги» в паперовому вигляді лиш сприяє розвитку подібних корупційних ризиків.

Зважаючи на викладене вище, можемо припустити, що однією з вагомих проблем, яка ускладнює реалізацію прав військовослужбовців та учасників бойових дій на житло, є саме корупція. Отже, вважаємо за необхідне дослідити реальні кримінальні провадження та судові рішення щодо корупційних дій на будівництві житла для військовослужбовців та визначити основні корупційні ризики, які можуть виникати під час таких будівництв.

Так, особливої уваги заслуговує справа Національного антикорупційного Бюро України (надалі – НАБУ) про корупцію під час конкурсу на будівництво житла для Міністерства оборони України (надалі – МО України). Так, НАБУ та Національною поліцією України було повідомлено про підозру т. в. о. начальника одного з Центральних територіальних управлінь МО України. Як стверджує слідство, посадовець МО України запропонував одному зі

столичних забудовників забезпечити перемогу в конкурсі на зведення будинку для військових у Святошинському районі м. Києва. Підозрюваний оцінив свої послуги у 1,3 млн дол. США, а для реалізації корупційної схеми залучив також третіх осіб. Передача неправомірної вигоди повинна була здійснюватися в три етапи, шляхом передачі спочатку 100 тис. дол. США, потім 400 тис. дол. США, а потім 800 тис. дол. США. Через деякий час, на прохання забудовника, сума була знижена до 1 млн дол. США, а вже у червні 2025 року посадовця МО України було затримано одразу після отримання частини неправомірної вигоди. Нині його підозрюють у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 368 КК України, а саме, одержання неправомірної вигоди в особливо великому розмірі [7]. Це кримінальне провадження прямо демонструє, що корупційні ризики під час будівництва житла для військовослужбовців можуть виникати вже на етапі конкурсних чи тендерних процедур. Уповноважені особи, маючи злочинні наміри, можуть вдаватися до вимагання неправомірної вигоди з забудовників для того, щоб визначена будівельна компанія отримала замовлення воєнізованої структури.

Корупційні ризики на етапі конкурсних чи тендерних процедур стимулюють подальшу корупцію вже й на інших етапах будівництва, яка може бути пов'язана, у тому числі, з бажанням забудовників, які надали неправомірну вигоду посадовим особам за перемогу в конкурсі чи тендері, не тільки повернути свої гроші, а й збагатитися за рахунок розкрадання державних коштів. Характерна риса будівництва житла для військовослужбовців на замовлення воєнізованої структури полягає у високій вартості замовлень, що також створює корупційний ризик, про який йде мова.

Через високу вартість будівельних проєктів, посадові особи можуть вступати у змову з проєктантами, експертами, підрядниками, технічними наглядачами та іншими суб'єктами господарювання з метою штучного завищення вартості об'єктів нерухомості. Це дозволяє забудовнику або окремим посадовим особам привласнити частину коштів, що мали б бути використані для будівництва.

Яскравим прикладом є кримінальне провадження щодо спричинення Національній гвардії України збитків на понад 3,5 млн грн під час реалізації проєкту з будівництва чотирьох 40-квартирних житлових будинків у м. Вишгород Київської області. Як встановив Вишгородський районний суд Київської області у справі № 363/1462/24 від 08.05.2024 року, договір підряду було укладено 07.06.2017 року між Національною гвардією України та приватною будівельною компанією. Відповідальний за технічний нагляд офіцер Національної гвардії України, відповідно до наказу Командувача, був призначений на посаду, що передбачала організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції, зокрема технічний контроль за виконанням будівництва [8].

Проте, як встановив суд, полковник неналежно виконував свої обов'язки – не перевіряв відповідність виконаних робіт проєктній та кошторисній документації, завірив підписом і печаткою акти з недостовірними даними та не виявив завищень вартості. Через ці дії державі, в особі Центральної бази виробничо-технологічної комплектації Національної гвардії України, було завдано збитків у розмірі близько 3,7 млн грн. Цими коштами заволоділа будівельна компанія, а недбалість військовослужбовця спричинила тяжкі наслідки. Обвинувачений визнав провину, уклав угоду про визнання винуватості, щиро розкався та був визнаний винним за ч. 3 ст. 425 КК України [9]. Вироком суду, з урахуванням положень ст. 69 КК України [9], підсудного було призначено покарання у вигляді штрафу в розмірі 34 тис. грн [8].

Якщо у цьому випадку завищення вартості було наслідком службової недбалості, то в іншій справі йдеться про свідомі дії експерта, який за неправомірну вигоду завищив

оціночну вартість нерухомості. У межах кримінального провадження щодо заволодіння понад 81,6 млн грн під час будівництва житла для Національної гвардії України підозри були висунуті семи особам. Серед них – командувач Національної гвардії України заступник начальника Головного квартирно-експлуатаційного управління Збройних сил України, фінансові посадовці, колишній народний депутат, а також директор, його заступник і виконавчий директор приватної компанії [10].

Дії оцінювача майна були виділені в окреме провадження. Слідство вважає, що заступник директора Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (оцінщик) отримав 250 тис. грн неправомірної вигоди від колишнього народного депутата за складання експертизи з навмисно заниженою різницею у ринковій вартості квартир – лише 7 млн грн замість реальних понад 81,6 млн грн [11].

Згідно з матеріалами слідства, ще у 2000-х роках між Головним управлінням внутрішніх військ МВС (попередник Національної гвардії України) та будівельною компанією була укладена угода: в обмін на земельну ділянку в центрі Києва площею близько 1 га компанія мала збудувати житловий комплекс, частину якого (50 квартир і 30 паркомісць) передати Національній гвардії України. Однак у 2016–2017 рр. було підписано додаткові угоди, за якими Національна гвардія України відмовилася від цих об'єктів у центрі на користь 65 квартир на околиці столиці, у будинку, що зводився тією самою компанією [10].

Оцінювач, за версією слідства, суттєво завищив ринкову вартість цих квартир, внаслідок чого державі було завдано збитків на понад 81,6 млн грн. Додатково було встановлено факти отримання неправомірної вигоди – зокрема, колишній командувач Національної гвардії України отримав 125 тис. дол. США, які були розподілені між ним та заступником начальника Головного квартирно-експлуатаційного управління Збройних сил України (останній отримав 25 тис. дол. США). Також задокументовано передачу посадовцю Національної гвардії України квартири площею 76 м² вартістю 1,82 млн грн, яка формально була оформлена на родичку за договором купівлі-продажу за заниженою ціною – 592,8 тис. грн [10].

Ця справа наочно ілюструє, як корупційний ризик завищення вартості нерухомого майна перетворюється на механізм розкрадання бюджетних коштів, що виділяються на будівництво. Водночас вона демонструє ще одну системну загрозу – йдеться про потенційне розкрадання коштів, які силові структури отримують із державного бюджету для реалізації власних будівельних проєктів.

Проаналізовані кримінальні провадження, а також правозастосовна практика дають підстави стверджувати про наявність різних корупційних ризиків під час стадійності будівельного процесу житла для військовослужбовців. У контексті забудови суб'єктами зі статусом воєнізованих структур, корупційні ризики притаманні абсолютно на всіх стадіях починаючи від проєктування та складання кошторисів; проведення тендерів, через вплив на тендерні чи конкурсні комісії, безпосередньо у процесі будівництва, через службову підробку, недбалість тощо), так і на змішаному етапі, коли і корупція на етапі розроблення та видачі документації, і корупція під час будівництва взаємопов'язані між собою і вчиняються або послідовно, або одночасно. Розроблення шляхів подолання корупційних ризиків під час будівництва житла для військовослужбовців стане предметом подальших досліджень автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950 р. : ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р. з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11, 14 та 15 з Протоколами № 1, 4, 6, 7, 12, 13 та 16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
5. Коломійцева Д. М., Саркісова Т. Б. Проблеми реалізації права на землю учасниками бойових дій та перспективи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 1. С. 123–127. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.26>
6. Національна доповідь щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики у 2021–2025 роках. Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. URL: <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Pages/b0/97/b09768394a77710426cc4eb0c2abb1150d72d3a3bf7dc08b1343234a732a36f115618028.pdf>
7. 1,3 млн дол. США за перемогу в конкурсі на будівництво житла для військових: підозра посадовцю Міноборони. Національне антикорупційне бюро України. 12.08.2025. URL: <https://nabu.gov.ua/news/1-3-mln-dol-ssha-za-peremogu-v-konkursi-na-budivnytctvo-zhytla-dlia-viyis-kovykh-pidozra-posadovtciu-minoborony/>
8. Вирок Вишгородського районного суду Київської області від 08.05.2024 р. у справі № 363/1462/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118882795>
9. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
10. Заволодіння 81 млн грн Нацгвардії: матеріали відкрито. Національне антикорупційне бюро України. 08.05.2020. URL: <https://nabu.gov.ua/news/novyny-zavolodinnya-81-mln-grn-nacgvardiyi-materialy-vidkryto/>
11. Заволодіння майном Нацгвардії: трьом особам повідомлено про підозру. Національне антикорупційне бюро України. 12.08.2025. URL: <https://nabu.gov.ua/news/novyny-zavolodinnya-maynom-nacgvardiyi-trom-osobam-povidomleno-pro-pidozru/>

Ключові слова: будівництво, військовослужбовець, корупція, корупційні ризики, права людини, право на житло, учасник бойових дій.

Key words: construction, military personnel, corruption, corruption risks, human rights, right to housing, combatant.

КВАСНИЦЬКА О.О., БІЛОШКУРСЬКИЙ М.М.

Ідентифікація корупційних ризиків під час будівництва житла для військовослужбовців у контексті забезпечення права на житло.....83

ЩЕРБАК Г.Р., ДРАГАНОВА В.В.

Захист економічних прав громадян України в умовах воєнного стану: виклики та шляхи подолання.....88

МИШАК Д.Е.

До питання про права та обов'язки захисника на стадії судового розгляду.....90

БЕРЧУК А.В.

Волонтерський рух як інструмент захисту прав людини під час війни: нові виклики та міжнародно-правові аспекти.....91

ШВАЙКА Д.М.

Роль співпраці громадянського суспільства та держави в реалізації системи засобів захисту прав людини.....93

Секція № 3

Захист прав людини в європейському правовому просторі

МІШИНА Н.В., ФЕДОРОВА А.

Стандарти Ради Європи щодо соціальних прав: роль конгресу місцевих та регіональних влад в ефективному впровадженні.....97

БАРВІНЕНКО В.Д.

Права людини та кліматична відповідальність місцевої влади: європейські стандарти сталого врядування.....98

ФОРМАНЮК В.В.

Захист прав людини через технічну інтеграцію: роль децентралізованих агентств ЄС у взаємодії з Україною.....101

РЕДЧЕНКО Я.О.

ЄС і глобальні тенденції у міжнародно-правовому регулюванні цифрових валют.....104

Секція № 4

**Захист та реалізація прав людини відповідно до
положень Женевських конвенцій 1949 року**

ДРАКОХРУСТ Т.В., СОЛТИС І.І.

Женевські конвенції 1949 року як фундамент прав людини у воєнний час.....107

ПЛОТНИКОВ О.В.

Етична проблема застосування штучного інтелекту в автономних системах озброєнь.....109

МИЦЬКА О.І.

Роль омбудсмена в процесі утримання та поводження з військовополоненими в Україні.....111

ІВАЩЕНКО В.О.

Окремі міжнародні стандарти у сфері забезпечення захисту цивільного населення під час війни.....114